

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาความต้องการการนิเทศภายใน ของครูผู้สอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดเทศบาลในเขตการศึกษา 7 ปีการศึกษา 2542 ผู้วิจัย ได้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎี ตลอดจน งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศภายในไว้ และขอเสนอตามลำดับดังนี้

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมายของการนิเทศการศึกษาและการนิเทศภายใน
2. ความจำเป็นและความมุ่งหมายในการนิเทศภายใน
3. ลักษณะ และกระบวนการการนิเทศภายใน
4. รูปแบบของการนิเทศภายใน
5. บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนและบุคคลที่เกี่ยวข้องในการนิเทศภายใน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยต่างประเทศ
2. งานวิจัยในประเทศ

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมายของการนิเทศการศึกษาและการนิเทศภายใน

การนิเทศการศึกษาได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษา ที่น่าสนใจพอจะนำมาพิจารณาศึกษาให้เข้าใจดังนี้

แฮร์ริส (Harris, 1985 : 13) ได้กล่าวถึงความหมายของการนิเทศการศึกษาว่า หมายถึงสิ่งที่บุคลากรในโรงเรียนกระทำต่อบุคคล หรือสิ่งหนึ่งสิ่งใดโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อจะคงไว้ หรือเปลี่ยนแปลงปรับปรุงการดำเนินการเรียนการสอนในโรงเรียน มุ่งให้เกิดประสิทธิภาพในด้านการสอนเป็นสำคัญ

อุทัย ธรรมเดโช (2531 : 15) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา คือ ความพยายามทุกวิถีทางของผู้บริหารการศึกษาหรือศึกษานิเทศก์ในการอบรมแนะนำให้แก่ครู หรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาได้พัฒนาตนเองให้เจริญงอกงามในอาชีพทางการศึกษา เพื่อให้ช่วย

พัฒนาหลักสูตรพัฒนาครู ช่วยเลือกและผสมปรับปรุงวิธีการสอน ช่วยเลือกและปรับปรุง การประเมินผลการเรียนการสอน

นิพนธ์ ไทยพานิช (2535 : 78) ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาว่าการนิเทศ การศึกษา คือ ความพยายามของบุคลากรทางการศึกษาที่จัดกิจกรรมและให้บริการกับผู้บริหาร และครูในทางตรงและทางอ้อม ที่จะปรับปรุงการเรียนการสอนของครู เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพผลของนักเรียน

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2535 : 8) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาว่า เป็นความพยายามในทุกวิถีทางของผู้เชี่ยวชาญที่จะช่วยพัฒนา ผู้ทำหน้าที่ให้การศึกษาดได้ ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ และให้ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาตามเป้าหมายที่กำหนด เกิดขึ้นกับผู้เรียน

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2535 : 10) ได้ให้ความหมายของกรนิเทศการศึกษาว่า หมายถึง การชี้แจง หรือการแสดงกิจที่เกี่ยวกับการเล่าเรียน การนิเทศการศึกษา เป็นกระบวนการ ทำงานและความร่วมมือระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ เพื่อประสิทธิภาพอันสูงสุดในการ เรียนของนักเรียน

จากการให้ความหมายการนิเทศการศึกษาไว้ต่าง ๆ กันของนักวิชาการหลาย ๆ ท่าน พอสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการในการทำงานร่วมกัน ส่งเสริม แนะนำ ชี้แนะ ในการปรับปรุงการเรียนการสอน ระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรม และส่งผลให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพสูงขึ้น และเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย ที่วางไว้

ส่วนการนิเทศภายในเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันของบุคลากรภายในโรงเรียน ภายใต้การนำของผู้บริหารโรงเรียน เพื่อพัฒนาครูให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการจัดการเรียน การสอนที่ส่งผลให้นักเรียนมีคุณภาพสูงขึ้น ส่วนในด้านความหมายของการนิเทศภายใน โรงเรียนหรือเรียกสั้น ๆ ว่าการนิเทศภายในนั้น นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

สงัด อุทราพันธ์ (2530 : 18) ให้ความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน ว่าคือกระบวนการทำงานของผู้บริหารโรงเรียน หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายในการพัฒนาคุณภาพ การทำงานของครู และบุคลากรภายในโรงเรียน เพื่อให้ได้มาซึ่งสัมฤทธิ์ผลสูงสุดในการเรียน ของนักเรียน

กิติมา ปรีดีดีลิก (2532 : 306) กล่าวว่าการนิเทศภายในโรงเรียนเป็นการติดตาม ช่วยเหลือ สนับสนุนการปฏิบัติงานให้สำเร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายอย่าง มีประสิทธิภาพโดยบุคลากรในโรงเรียนเอง ผู้นิเทศอาจได้แก่ ผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร หัวหน้าหมวดวิชาและหัวหน้าฝ่ายต่าง ๆ ที่โรงเรียนคัดเลือกหรือแต่งตั้งขึ้นเพื่อให้ ได้ผลงาน ที่มีคุณภาพสูง ผู้ปฏิบัติมีความพึงพอใจ ซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้บริหารโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534 : 14) ได้สรุปไว้ว่า การนิเทศภายในโรงเรียน เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งสำหรับผู้บริหารที่ช่วยให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ สอดคล้องกับนโยบายการดำเนินงานโดยได้งานที่มีมาตรฐานและคุณภาพสูง ผู้บริหารจึงมีหน้าที่ที่จะต้องนิเทศผู้ร่วมงานให้มีความเข้าใจและปฏิบัติงานจนประสบผลสำเร็จ มีประสิทธิภาพและส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียนและเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันของบุคลากรภายในโรงเรียนภายใต้การนำของผู้บริหารโรงเรียน เพื่อพัฒนาครูให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจัดการเรียนการสอนที่ส่งผลให้นักเรียนมีคุณภาพสูงขึ้นรอบด้าน

จากความหมายที่นักการศึกษาให้ไว้ นั้นพอสรุปได้ว่า การนิเทศภายในเป็นกระบวนการที่อาศัยความร่วมมือกันของบุคลากรภายในโรงเรียนมิใช่เป็นบทบาทของผู้บริหารหรือใครคนใดคนหนึ่ง ซึ่งบุคลากรในโรงเรียนต้องร่วมมือร่วมใจกันปรับปรุงและพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลถึงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่พึงประสงค์ และก่อให้เกิดผลขั้นสุดท้ายคือ กองศิษย์ของเด็กรุ่นใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการนิเทศภายในเป็นส่วนหนึ่งของการนิเทศการศึกษาที่มุ่งเจาะลึกลงไปสู่การปรับปรุงการเรียนการสอน และปรับปรุงพฤติกรรมการสอนของครูรวมทั้งการพัฒนางานต่าง ๆ โดยตรงการนิเทศภายในโรงเรียนจะช่วยแก้ปัญหาการเรียนการสอนและงานพัฒนาโรงเรียนให้ดีขึ้นได้ด้านความช่วยเหลืออย่างใกล้ชิดจากผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้มีความรู้ ความชำนาญในโรงเรียนซึ่งเป็นการลดช่องว่างของครูให้น้อยลง และส่งผลให้การเรียนการสอน รวมถึงการพัฒนาโรงเรียนมีประสิทธิภาพ ๗๖ สหิทธิผล สูงขึ้น

2. ความจำเป็นและความมุ่งหมายในการนิเทศภายใน

ในสภาพปัจจุบันการนิเทศภายในศึกษามีความจำเป็นและเป็นงานที่สำคัญต่อกระบวนการเรียนการสอนและกระบวนการบริหารมาก

ชาญชัย อาจินสมจร.(2535 : 5) ได้สรุปถึงความจำเป็นในการนิเทศไว้ดังนี้

1. การศึกษาเป็นกิจกรรมที่ซับซ้อนและยุ่งยาก จำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศ เพื่อเป็นการให้บริการแก่ครูจำนวนมากที่มีความสามารถต่าง ๆ กัน
2. การนิเทศเป็นงานที่มีความจำเป็นต่อความเจริญงอกงามของครู แม้ว่าครู จะได้รับการฝึกฝนมาอย่างดีแล้วก็ตาม แต่ครูก็ต้องปรับปรุงฝึกฝนตนเองอยู่เสมอ
3. การนิเทศมีความจำเป็นต่อการช่วยเหลือครูในการเตรียมการสอน
4. การนิเทศมีความจำเป็นต่อการทำให้ครูเป็นบุคคลที่ทันสมัยอยู่เสมอ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เป็นอยู่

นอกจากนี้ วิจิตร วรุตบางกูร และคณะ (2524 : 10) กล่าวว่าความจำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศด้วยเหตุผลดังนี้

1. สภาพสังคมเปลี่ยนแปลง การศึกษาจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมด้วย การนิเทศการศึกษาจะช่วยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

2. ความรู้ในสาขา a เพิ่มขึ้นโดยไม่หยุดยั้ง แม้แนวความคิดในเรื่องการเรียนการสอนก็เกิดขึ้นใหม่อยู่ตลอดเวลาการนิเทศการศึกษาจะช่วยทำให้ครูมีความรู้ทันสมัยอยู่เสมอ

3. การแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่างๆ เพื่อให้การเรียนการสอนพัฒนายิ่งขึ้นจึงจำเป็นต้องได้รับการชี้แนะหรือการนิเทศการศึกษาจากผู้ชำนาญการโดยเฉพาะจึงทำให้แก้ไขปัญหา ได้สำเร็จลุล่วง

4. การศึกษาของประเทศไม่อาจจะรักษามาตรฐานไว้ได้ จะต้องมีการควบคุมดูแลด้วยระบบการนิเทศการศึกษา

สังัด อุทรานันท์ (2530 : 116) กล่าวว่า ปัจจุบันนี้ บุคลากรในโรงเรียนต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนให้สูงขึ้น อันเนื่องมาจากศึกษานิเทศก์มีจำนวนจำกัด ไม่สามารถสนองตอบความต้องการทางการนิเทศการศึกษาของโรงเรียนได้ ประกอบกับสภาพปัจจุบันบุคลากรในโรงเรียนส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถเพียงพอ และบางคนยังมีความชำนาญในเฉพาะสาขาอีกด้วย จึงควรจะใช้ทรัพยากรเหล่านี้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด และการนิเทศภายในโรงเรียนสอดคล้องกับปรัชญา หลักการและวิธีการนิเทศสมัยใหม่ที่สุด

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534 : 14) ได้สรุปความจำเป็นในการนิเทศภายในว่าเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งสำหรับผู้บริหารที่ช่วยให้งานบรรลุ วัตถุประสงค์สอดคล้องกับนโยบายการดำเนินงานโดยได้งานที่มีมาตรฐานและคุณภาพสูง ผู้บริหารจึงมีหน้าที่ที่จะต้องนิเทศผู้ร่วมงานให้มีความเข้าใจ และปฏิบัติงานจนประสบผลสำเร็จ

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2536 : 116) ได้กล่าวถึง ความจำเป็นที่ต้องมีการนิเทศการศึกษาด้วยเหตุผล ต่อไปนี้ คือ

1. กระบวนการเปลี่ยนแปลงของสังคม ผู้นิเทศหรือศึกษานิเทศก์ต้องทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในสถานศึกษา โดยทำงานร่วมกับครูอาจารย์ คณะครู และคณะบุคคล

2. การผลิตครู สถาบันผลิตครูบางแห่งไม่สามารถผลิตครูที่มีประสิทธิภาพได้เพียงพอเมื่อครูอาจารย์ไปทำงานในโรงเรียนแล้วต้องมีการฝึกอบรมครูประจำการอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้ครูเป็นผู้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม

3. มาตรฐานการศึกษา (Standardization) ในการรักษามาตรฐานของการศึกษานั้น จะต้องอาศัยผู้ชำนาญ โดยเลือกมาจากผู้ที่มีความรู้มาทำงาน และช่วยนิเทศความรู้ใหม่ให้แก่ครูประจำการ

หน่วยศึกษานิเทศก์สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ(2534 : 28) กล่าวว่า ความจำเป็นที่ต้องมีการนิเทศการศึกษาเกิดจากสภาพปัญหาและความต้องการที่จะพัฒนาคุณภาพของการศึกษาให้ดีที่สุด ดังจะเห็นได้จากเหตุผลความจำเป็นต่อไปนี้

สภาพปัจจุบัน	เหตุผลความจำเป็นที่ต้องมีการนิเทศการศึกษา
1. ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ความเจริญก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นไปอย่างรวดเร็วมาก บุคลากรในหน่วยงานทางการศึกษาจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงตนเองให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงเพื่อที่จะได้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ	1. การนิเทศการศึกษา เป็นกระบวนการที่มีจุดมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาคนและพัฒนางานให้ทันต่อสภาพความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น
2. ในหน่วยงานทางการศึกษาทุกระดับ มีเป้าหมายในการปฏิบัติงานร่วมกัน คือ พัฒนาคุณภาพการศึกษา จำเป็นต้องใช้กระบวนการบริหาร กระบวนการเรียนการสอนและกระบวนการนิเทศส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน	2. การนิเทศการศึกษา เป็นองค์ประกอบสำคัญ ที่ช่วยเหลือและสนับสนุนให้กระบวนการบริหารและกระบวนการเรียนการสอนมีคุณภาพถึงระดับที่พึงประสงค์
3. มาตรฐานการศึกษาของประเทศจำเป็นต้องมีการรักษาและควบคุม	3. การนิเทศการศึกษา มีขอบข่ายการปฏิบัติงานที่มุ่งเน้นการรักษา ควบคุมมาตรฐานการศึกษาโดยตรง

จากแนวคิดดังกล่าวจะเห็นได้ว่า มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องนำการนิเทศการศึกษา มาใช้เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา อันเนื่องมาจากวิทยาการ สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป

ความจำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศการศึกษาอาจแยกกล่าวได้เป็น 2 นัย คือนัยแรกเป็นความจำเป็นที่เกี่ยวข้องกับระบบการศึกษาโดยตรง อีกนัยหนึ่งเป็นความจำเป็นที่เกี่ยวข้องกับระบบโรงเรียนโดยตรง ความจำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศการศึกษาในระบบโรงเรียนก็เนื่องมาจากว่า โรงเรียนยังไม่พร้อมทางด้านบุคลากร สิ่งอำนวยความสะดวก ตลอดจนกระบวนการให้การศึกษทั้งหมด ครูยังต้องการทราบเทคนิคใหม่ ๆ ทางการเรียนการสอน เพื่อปรับปรุงให้การเรียนการสอนมีคุณภาพยิ่งขึ้น หลักสูตรยังไม่สอดคล้องกับความต้องการ

ของท้องถิ่น นักเรียนยังมีปัญหาในเรื่องการเรียนฯ และเพื่ออำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน อันเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบที่สำคัญของผู้บริหารการพัฒนา สิ่งต่างๆ เหล่านี้ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเนื่องจากการนิเทศการศึกษาคือการปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนของครู ในปัจจุบันนี้โรงเรียนมีความจำเป็นต้องจัดการนิเทศภายในด้วยเหตุผลหลายประการดังกล่าวแล้วนอกจากนี้การนิเทศภายในยังช่วยส่งเสริมให้ครูร่วมกันทำงานโดยใช้หลักการคิดและแก้ปัญหาตนเอง แทนการรอคอย หรือรอรับความช่วยเหลือจากบุคลากรที่อยู่นอกโรงเรียน ทั้งยังรู้จักใช้หลักประชาธิปไตยในการปฏิบัติงาน อันจะเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียน ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องสำคัญมาก ต่อการพัฒนาการเรียนการสอนของโรงเรียนด้วย

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่าการนิเทศภายในมีความสำคัญและจำเป็นทั้งนี้เพราะการที่จะพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นการนิเทศภายในโรงเรียนเป็นเครื่องมือสำหรับ ผู้บริหารซึ่งช่วยให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ และทำให้งานมีมาตรฐานและคุณภาพสูง ผู้บริหารจึงจำเป็นที่จะต้องจัดให้มีการนิเทศภายในด้วยเหตุผลดังนี้

1. เพื่อช่วยให้ครูได้เข้าใจถึงปัญหาในการจัดการเรียนการสอนและปัญหาต่างๆ ของนักเรียน และสามารถแก้ไขปัญหานั้นได้ตรงตามความต้องการ
2. เพื่อให้ครูได้ร่วมมือกันช่วยแก้ปัญหา และพัฒนาคุณภาพในการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น
3. เพื่อเป็นการประสานสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับครู และครูกับผู้บริหารในอันที่จะร่วมมือกันพัฒนาความรู้ความสามารถ และทักษะด้านการสอนของตนเอง
4. เพื่อเป็นการส่งเสริม สนับสนุนให้ขวัญ และกำลังใจครูในโรงเรียนในการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ และนำความรู้มาปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น
5. การนิเทศภายในยังช่วยแก้ปัญหาและลดช่องว่างของครูให้น้อยลงและ ยังช่วยส่งผลให้เกิดความสามัคคีในโรงเรียนอีกด้วย

ความจำเป็นที่จะต้องจัดการนิเทศภายในให้มีขึ้น ซึ่งจะต้องกระทำควบคู่ไปกับการบริหาร เพราะงานนิเทศเป็นงานที่เกี่ยวกับ การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาให้มีความรู้ความสามารถและมีขวัญกำลังใจในการ ปฏิบัติงานช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการทำงานในทิศทางที่พึงปรารถนาและ เพื่อให้การนิเทศเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้นการนิเทศจึงจำเป็นต้องอาศัยระบบการนิเทศภายในซึ่งเป็นการมุ่งเจาะลึกลงไปสู่การปรับปรุงการเรียนการสอนและปรับปรุงพฤติกรรมการสอนของครู รวมทั้งพัฒนางานต่างๆ โดยตรงการนิเทศภายในโรงเรียน จะช่วยแก้ปัญหาการเรียนการสอนและงานพัฒนาโรงเรียน ให้ดีขึ้นได้ด้วยการช่วยเหลืออย่างใกล้ชิดจากผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยบริหารโรงเรียน และครูผู้มีความรู้ ความชำนาญ มีประสบการณ์สูงในโรงเรียน ซึ่งเป็นการลดช่องว่างของครูให้น้อยลงด้วย

การนิเทศการศึกษา มีความมุ่งหมายเพื่อเป็นการช่วยเหลือครู ให้ดำเนินการสอนตามหลักสูตร และบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และยังช่วยให้ครูสามารถจัดการเรียนการสอนได้เหมาะสมเกิดผลดีต่อการศึกษาของนักเรียน และยังเป็นการช่วยพัฒนาศักยภาพของครูแต่ละคนและเป็นการสนับสนุนส่งเสริมให้ครูได้แสดงความสามารถ มีความก้าวหน้าพัฒนาตนเองอยู่เสมอซึ่งมีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการนิเทศไว้ดังต่อไปนี้

สังต์ อุทรานันท์ (2530 : 12) ได้ให้จุดมุ่งหมายของการนิเทศไว้ 4 ประการ คือ

1. เพื่อพัฒนาคน การนิเทศการศึกษาเป็นการให้คำแนะนำช่วยเหลือให้คนมีความรู้ความสามารถในการทำงานมากขึ้น
2. เพื่อพัฒนางาน การนิเทศการศึกษาเป็นการสร้างสรรค์วิธีการทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
3. เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ การนิเทศการศึกษาเป็นการสร้างความมั่นใจ และความสบายใจ และมีกำลังใจในการทำงาน

กิติมา ปรีดีดิถก (2532 : 264) ได้กล่าวถึงการจัดให้มีการนิเทศการศึกษาขึ้นด้วยจุดมุ่งหมายดังต่อไปนี้

1. เพื่อช่วยให้ครูค้นหาและรู้วิธีการทำงานด้วยตนเอง
2. เพื่อช่วยให้ครูรู้จักแยกแยะ วิเคราะห์ปัญหาของตนเองโดยช่วยให้ครูรู้ว่าอะไรที่เป็นปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่และจะแก้ปัญหาเหล่านั้นได้อย่างไร
3. เพื่อช่วยให้ครูรู้สึกมั่นคงในอาชีพและมีคามเชื่อมั่นในความสามารถของตน
4. เพื่อช่วยให้ครูคุ้นเคยกับแหล่งวิทยาการ และสามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนได้
5. ช่วยเผยแพร่ให้ชุมชนเข้าใจ ถึงแผนการศึกษาของโรงเรียน และให้การสนับสนุนโรงเรียน
6. ช่วยให้ครูเข้าใจถึงปรัชญาและความต้องการทางการศึกษา

จ.โลร์ตัน บุญสวัสดิ์ (2536 : 9) กล่าวว่าไว้ว่า การนิเทศการศึกษามีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาคน พัฒนาครูช่วยเหลือครู ให้มีความรู้ความสามารถในการพัฒนางานด้านหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การศึกษา ช่วยประสานงานและความร่วมมือให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนอกจากนั้นยังจะสร้างความมั่นคงในอาชีพครูสร้างสรรค์กำลังใจให้แก่ครู เพื่อจะได้ร่วมมือกันพัฒนานักเรียนให้เกิดพัฒนาการตามความมุ่งหมายของการศึกษา

นอกจากนี้สำนักงานการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534 : 4) ได้กำหนดความมุ่งหมายของ การนิเทศภายในโรงเรียนไว้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนักการศึกษาหลายท่านว่า การนิเทศภายในโรงเรียน มีความมุ่งหมายเพื่อปรับปรุง และพัฒนาการปฏิบัติงานในหน้าที่ของครูให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลให้การเรียนการสอนมีคุณภาพต่อไปด้วย

จากความมุ่งหมายดังกล่าว จะเห็นว่าการนิเทศการศึกษาที่จะช่วยเหลือและประสานงานในด้านวิชาการภายในโรงเรียน เพื่อพัฒนาหลักสูตร ปรับปรุงการเรียนการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพส่งเสริมและรักษาคุณภาพของการศึกษาของโรงเรียน ซึ่งจะเห็นได้ว่าการนิเทศภายในเป็นปัจจัยที่สำคัญในกระบวนการให้การศึกษามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้การศึกษามีประสิทธิภาพจำเป็นอย่างยิ่งที่โรงเรียนจะต้องจัดให้มีการนิเทศภายในเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนให้สูงขึ้น

3. ลักษณะและกระบวนการของการนิเทศภายใน

การนิเทศภายในโรงเรียนสามารถปรับปรุงจากหลักการนิเทศการศึกษาโดยทั่วไป โดยเลือกเฉพาะจุดเน้นที่สัมพันธ์ สอดคล้องกับกระบวนการดำเนินงานของโรงเรียนมาประยุกต์ใช้ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. งานนิเทศการศึกษา เป็นงานพัฒนามุ่งพัฒนาครูทุกคนให้สามารถคิด ได้เอง ตัดสินใจเอง ลงมือทำเอง และพัฒนาให้ดีขึ้นได้ด้วยตนเองอยู่เสมอ การจะบรรลุผลดังกล่าวได้ก็ต่อเมื่อการนิเทศได้ตั้งจุดมุ่งหมายที่แน่นอน และกำหนดวิธีการแก้ปัญหาอย่าง มีเหตุผล โดยข้อตกลงร่วมระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ

2. การนิเทศภายในโรงเรียนควรเป็นการสร้างบรรยากาศที่ดี ในการ ทำงานร่วมกันของบุคลากร กิจกรรมการนิเทศทั้งหลายในโรงเรียนจึงเป็นกิจกรรมในลักษณะกระตุ้น ยั่วยุ ให้ลงมือปฏิบัติ ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และทำให้ผู้รับการนิเทศมีความรู้สึกว่าได้พบวิธีที่ดีกว่าในการทำงานและรู้สึกประสบผลสำเร็จในงาน

3. การนิเทศภายในโรงเรียนจะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและมีความหมายต่อครูผู้รับการนิเทศ เมื่อการนิเทศนั้นเป็นเรื่องที่ตรงกับความต้องการของผู้รับการนิเทศและสอดคล้องกับความสามารถที่จะพัฒนาศักยภาพของตนให้ปฏิบัติตามหน้าที่

4. การนิเทศภายในโรงเรียนจะก่อให้เกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การสอนไปในทางพึงประสงค์ได้นั้น ผู้รับการนิเทศจะต้องเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติงานตาม กิจกรรมนิเทศด้วยตนเอง รับรู้ผลการปฏิบัติด้วยการประเมินตนเอง ปรับปรุงและพัฒนาให้ดีขึ้น อยู่เสมอ

แฮร์ริส(Harris , อ้างถึงใน วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ 2536 : I12) ได้เสนอกิจกรรมการนิเทศไว้ดังนี้

1.การบรรยาย (Lecturing) เหมาะสมสำหรับกิจกรรมในการถ่ายทอดความรู้ สามารถจัดให้กับกลุ่มสมาชิกทุกขนาด กิจกรรมบรรยายไม่เหมาะที่จะใช้ในการเปลี่ยนทัศนคติ พฤติกรรมและค่านิยม

2. การจัดนิทรรศการ อุปกรณ์และสื่อต่าง ๆ (Exhibiting materials and equipment) กิจกรรมนี้ช่วยในการพัฒนาบุคลากรภายในหน่วยงาน และการปรับปรุงงานด้าน

อุปกรณ์การจัดนิทรรศการ การจัดนิทรรศการจะบังเกิดผลดีมากขึ้น ถ้ามีกิจกรรมอื่นๆ เสริมด้วย

3. การสังเกตการสอนในชั้นเรียน (Observing in Classroom) เป็นกิจกรรมการสังเกตการสอนเพื่อวิเคราะห์การสอนของครู การสังเกตชั้นเรียนจะทำให้ศึกษานิเทศก์ได้ทราบปัญหาของครู และสิ่งที่ดีที่เกิดขึ้นทำให้สามารถตัดสินใจในการจัดการอบรมและปรับปรุงหลักสูตรได้

4. การสาธิต (Demonstrating) เป็นกิจกรรมที่จัดเตรียมเหตุการณ์ต่าง ๆ ตามลำดับแล้วสาธิตแก่ผู้ชม การสาธิตได้เตรียมสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้สมจริงที่สุด การสาธิตจะได้ผลดี ถ้าหากผู้ชมได้มีการสังเกตอย่างเป็นระบบ และมีกิจกรรมหลังการสาธิต เช่น การอภิปราย การฉายวีดีโอเทป ที่บันทึกไว้

5. การประชุม 6-6 (Buzz Session) กิจกรรมนี้ได้แก่ กิจกรรมกลุ่มย่อยที่เข้ากลุ่มเพื่ออภิปรายเกี่ยวกับเรื่องที่กำหนดให้ ลักษณะของการอภิปรายอยู่ในลักษณะของการพูดเพิ่มพูนในเวลาที่กำหนดให้ ลักษณะของการอภิปรายอยู่ในลักษณะของการพูดเพิ่มพูนในเวลาที่กำหนด เป็นการแสดงความคิดเห็นที่ยึดเอาหัวข้อที่กำหนดให้เป็นหลัก

6. ทัศนศึกษา (Field Trips) การทัศนศึกษาจัดขึ้นเพื่อให้ครูเห็นการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนอื่น ๆ การทัศนศึกษามักจะไม่มี การเยี่ยมชมชั้น หรือสังเกตการสอน เป็นเพียงแต่การดูบรรยายภาคโดยทั่วไป คุณค่าของการทัศนศึกษามี 2 อย่าง คือแนวทางในการหางานใหม่สำหรับครู เมื่อเห็นว่าตนไม่มีความสามารถในการสอน และการคัดเลือกคนที่มี ความสามารถและเด่นมาก มาทำหน้าที่สอนหรือผู้บริหาร

7. การเยี่ยมเยียน (Intervisiting) ส่วนมากเป็นกิจกรรมเดี่ยว คือ ครูคนหนึ่ง ไปเยี่ยมชั้นครูอีกคนหนึ่งก่อนการเยี่ยมชมชั้นควรมีการคัดเลือกบุคคลที่มีลักษณะในการสอน เป็นอย่างดีเป็นผู้สอนรวมทั้งตั้งจุดมุ่งหมายในการเยี่ยมชมชั้นเรียนให้ชัดเจนว่าผู้เยี่ยมชมชั้นต้องการอะไร

8. การฝึกปฏิบัติจริง (Guided Practice) เป็นกิจกรรมเดี่ยวหรือกิจกรรมกลุ่มย่อยที่เน้นการกระทำมากกว่าการพูด การฝึกปฏิบัติจริงนี้ ฝึกจากกิจกรรมที่กำหนดขึ้น นอกเหนือไปจากบทเรียน จึงทำให้ผู้ฝึกไม่ต้องถูกบังคับให้อยู่ในขอบเขตของสถานการณ์ในชีวิตจริง การฝึกปฏิบัติเหมาะสมในการพัฒนาทักษะและแก้ปัญหารายบุคคล แต่ปัญหาในการใช้กิจกรรมนี้ก็คือ เป็นการสิ้นเปลืองมาก

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 : 24) ได้ได้กล่าวถึงกิจกรรมการนิเทศภายในว่าควรมีลักษณะดังนี้ คือ

1. เป็นกระบวนการทำงานร่วมกันของครูและผู้บริหาร ซึ่งจะต้องดำเนินการเป็นขั้นตอนครบขั้นตอนการทำงาน

2. เป็นการทำงานร่วมกัน โดยมีผู้บริหารเป็นผู้นำบุคลากรอื่นในโรงเรียน ร่วมทำงานครบกระบวนการ คือ ร่วมทำ ร่วมประเมินและร่วมรับผลการทำงานแต่ละขั้น บุคลากรในโรงเรียน อาจอาศัยผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกมาช่วยเสนอแนะแนวทางด้วยก็ได้

3. มีเป้าหมายของการทำงาน คือปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนหรืองานอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อการเรียนการสอนของครู

4. ผลของการนิเทศ ทำให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนไปในทางที่ส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนได้ดีขึ้น

สำหรับกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน มีแนวปฏิบัติ 5 ขั้นตอนด้วยกันคือ

ขั้นที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ เพื่อให้ทราบสภาพที่แท้จริงในขณะนั้นว่าเป็นอย่างไร มีปัญหาหรือข้อจำกัดอะไรบ้าง มีความต้องการอย่างไร เพื่อจะได้ดำเนินการวางแผนแก้ไขได้ตรงจุด

ขั้นที่ 2 การวางแผนและกำหนดทางเลือก ในขั้นตอนนี้ต้องอาศัยข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ อันจะเป็นข้อกำหนดให้เกิดการวางแผนการกำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหา ปรับปรุงส่งเสริมการจัดการศึกษา ให้มีคุณภาพตรงตามวัตถุประสงค์หรือสภาพที่ต้องการ

ขั้นที่ 3 การสร้างสื่อเครื่องมือและพัฒนาวิธีการ ในขั้นนี้เป็นการค้นหาสิ่งที่จะช่วยในการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษา เพื่อให้ทราบที่มาของปัญหา เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาการทำงานของครูให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ขั้นที่ 4 การปฏิบัติการนิเทศการศึกษา เป็นขั้นตอนที่จะต้องปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จตามจุดประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดเอาไว้

ขั้นที่ 5 การประเมินผลและรายงานผล เป็นขั้นตอนในการจัดหาและรวบรวมข้อมูลมาพิจารณาวิเคราะห์เพื่อสะท้อนภาพของงานที่ทำไป ทั้งนี้เพื่อการปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานในครั้งต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2529 : 105)

การนิเทศภายในจะได้ผลดีนั้นบุคคลที่เกี่ยวข้องจะต้องยอมรับบทบาทซึ่งกันและกัน และถือว่าเป็นการทำงานในภาวะปกติ ซึ่งต้องมีกระบวนการทำงานของผู้บริหารโรงเรียนหรือผู้ในเทศคือ

1. การวิเคราะห์ความสามารถของครู
2. กำหนดรายการพัฒนาความสามารถของครู
3. วางแผนปฏิบัติการพัฒนาครู (เลือกวิธีการ สื่อ เครื่องมือในการพัฒนาครู)
4. ประเมินความก้าวหน้าในการพัฒนาครู

จากแนวความคิดในเรื่องกระบวนการการนิเทศภายในที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า การนิเทศภายในนั้นโรงเรียนควรจัดให้เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง และบุคลากรในโรงเรียนควร

มีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการการนิเทศร่วมกันเพื่อให้การนิเทศดำเนินการไปด้วยดีและมีประสิทธิภาพควรมีกระบวนการเป็นขั้นตอนที่สำคัญ ดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ
2. การวางแผนการนิเทศการศึกษา
3. การให้ความรู้ก่อนดำเนินการนิเทศ
4. การสร้างสื่อและเครื่องมือประกอบการนิเทศ
5. การดำเนินการนิเทศ
6. การส่งเสริมขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานนิเทศ
7. การประเมินผลและรายงานผลการนิเทศ

4. รูปแบบการนิเทศ

ในการนิเทศเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานของบุคลากรภายในโรงเรียน จำเป็นต้องใช้รูปแบบของการนิเทศที่หลากหลาย ตามสภาพแวดล้อมและขนาดของโรงเรียน

กรมวิชาการ (2539 : 8) ได้สรุปรูปแบบของการนิเทศไว้ดังนี้

1. การนิเทศทางตรง เป็นการนิเทศที่ผู้นิเทศให้ความช่วยเหลือ แนะนำให้คำปรึกษาโดยตรงให้แก่ผู้รับการนิเทศ

2. การนิเทศทางอ้อม เป็นการนิเทศที่ผู้นิเทศใช้วิธีการผ่านกระบวนการใช้สื่อแก่ผู้รับการนิเทศเช่นให้อ่านเอกสารการจัดนิทรรศการ การนำไปศึกษานอกสถานที่

3. การนิเทศเป็นรายบุคคล เป็นการนิเทศที่ผู้นิเทศให้ความช่วยเหลือ แนะนำให้ คำปรึกษาในเรื่องต่างๆ เป็นรายบุคคลซึ่งมีแนวปฏิบัติดังนี้

3.1 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับตัวครูให้มากเพื่อสร้างความคุ้นเคยกับครูได้ดี

3.2 แสดงให้ครูเห็นว่าผู้นิเทศสนใจปัญหาของครู

3.3 สร้างความรู้สึกที่ดีต่อการปรึกษาหารือโดยร่วมวางแผนกับครูและ

กำหนดเวลาแน่นอน

3.4 สร้างบรรยากาศเป็นกันเองและเคารพความคิดเห็นของครู

3.5 ช่วยให้ครูเห็นปัญหาไม่ควรเอ่ยถึงข้อบกพร่องที่ครูเห็นอยู่แล้ว

พยายามให้ครูสรุปปัญหาที่ขบคิดด้วยตนเอง

สำรวจความพร้อมในการให้การปรึกษาหารือแก่ครูเสมอและพยายามเรียนรู้จากครู

4. การนิเทศเป็นกลุ่ม เป็นการนิเทศที่ผู้นิเทศให้ความช่วยเหลือ แนะนำให้ คำปรึกษาแก่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป กิจกรรมที่ใช้บ่อยๆได้แก่การประชุมการอบรม การศึกษานอกสถานที่ ซึ่งมีแนวปฏิบัติดังนี้

- 4.1 มีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการประชุมชัดเจน
- 4.2 มีการวางแผนการประชุมโดยให้ครูได้มีส่วนร่วมในการวางแผน
- 4.3 ดำเนินการประชุมให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป็นไปตาม

กำหนดที่ว่างไว้

- 4.4 ทำให้ทุกคนรู้สึกเป็นกันเอง ไม่มีพิธีรีตอง ส่งเสริมให้มีการแสดง

ความคิดเห็นเต็มที่

- 4.5 ข้อสรุปจากการประชุมจะต้องเป็นความคิดเห็นร่วมกันกับของที่

ประชุม

- 4.6 พยายามให้ที่ประชุมได้ลงมือดำเนินการหลังจากที่มีข้อตกลงกัน

- 4.7 ติดตามดูว่าครูได้นำข้อตกลงไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน

เพียงใด

- 4.8 ช่วยให้คุณได้ศึกษาและปรับปรุงเทคนิคของการทำงานร่วมกัน

เพื่อให้การนิเทศเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น การนิเทศจำเป็นต้องอาศัยระบบการนิเทศภายใน

ดังนั้นอาจสรุปได้ว่ารูปแบบการนิเทศหากพิจารณาในแง่ของผู้นิเทศซึ่งจะต้องแบ่ง

เป็น 2 ลักษณะคือการนิเทศทางตรงคือการที่ผู้นิเทศให้การนิเทศแก่ผู้รับการนิเทศด้วยตนเอง และการนิเทศทางอ้อมคือการที่ผู้นิเทศให้การนิเทศแก่ผู้รับการนิเทศโดยผ่านสื่อต่างๆ แต่ถ้าพิจารณาในแง่ของผู้รับการนิเทศซึ่งจะต้องแบ่งเป็นการนิเทศเป็นรายบุคคลคือการนิเทศที่ผู้รับการนิเทศเพียงคนเดียว และการนิเทศเป็นกลุ่มคือการนิเทศที่มีผู้รับการนิเทศตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปหรือเป็นกลุ่ม เป็นคณะในเวลาเดียวกัน

5.บทบาทผู้บริหารโรงเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศภายใน

การบริหารกับกรมการศึกษาคือ เป็นกระบวนการที่ต้องปฏิบัติไปพร้อม ๆ กันจึงจะส่งผลให้งานพัฒนาคุณภาพการศึกษาสัมฤทธิ์ผล ซึ่งได้มีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารและบทบาทของผู้ที่มีหน้าที่ในการนิเทศไว้ ดังเช่น

สเปียร์ (วิจิตร วรุตบางกูร และสุพิชญา ธีระกุล . 2533 : 94 อ้างอิงมาจาก Spears .1967 : 60-61) ได้เปรียบเทียบความสัมพันธ์ ระหว่างการบริหารการศึกษาและการนิเทศการศึกษาไว้ ดังนี้

1. ฝ่ายบริหารมีหน้าที่จัดเตรียม (Setting up) ฝ่ายนิเทศมีหน้าที่นำไปปฏิบัติ (Carrying out)
2. . ฝ่ายบริหารมีอำนาจสั่งการ (Authority) ฝ่ายนิเทศมีหน้าที่บริการ (Service)
3. ฝ่ายบริหารควบคุมงานทั้งหมด (The whole) ฝ่ายนิเทศมีหน้าที่เป็นส่วนหนึ่งของงานทั้งหมดเท่านั้น (The part)

4. ฝ่ายบริหารดำเนินงานเพื่อ ปรับปรุงการเรียนการสอนโดยทางอ้อม ฝ่ายนิเทศดำเนินงานเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนโดยตรง

5. ฝ่ายบริหารจะแยกออกจากฝ่ายนิเทศไม่ได้ และฝ่ายนิเทศจะแยกออกจากฝ่ายบริหารไม่ได้เช่นกัน

สัจด์ อุทรานันท์ (2530 : 31) ได้อธิบายไว้ว่า การบริหารการศึกษากับการนิเทศการศึกษามีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างมาก เพราะต่างก็มุ่งหวังที่คุณภาพของการศึกษาเช่นเดียวกัน แม้ว่าวิธีดำเนินการให้ได้มาซึ่งผลงานนั้นจะมีจุดเน้นที่แตกต่างกัน กล่าวคือการบริหารการศึกษามักจะเกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน และการอำนวยความสะดวกทั่วๆ ไป แต่การนิเทศการศึกษาจะมุ่งเน้นที่คุณภาพการเรียนของนักเรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้การบริหารการศึกษายังมุ่งเน้นผลผลิตโดยไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติงาน แต่การนิเทศการศึกษานั้นถือว่าการได้มาซึ่งคุณภาพของผลผลิต จะมาจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การปฏิบัติงานโดยตรงสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530 : 13) ที่เขียนไว้ว่างานบริหารโรงเรียน และงานนิเทศการศึกษามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันหาก ผู้บริหารโรงเรียนเข้าใจงานนิเทศการศึกษาอย่างดี การนิเทศก็มีแนวโน้มว่าจะก้าวไปอย่างรวดเร็ว และขณะเดียวกันก็ส่งเสริมการบริหารให้เป็นไปอย่างราบรื่น เพื่อให้เห็นถึงความทั้งสองสาขานี้ มีความเกื้อหนุนส่งเสริมซึ่งกันและกัน และส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพของผลผลิต คือผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมาย

จากที่กล่าวมาแล้วพอสรุปได้ว่า การบริหารกับการนิเทศการศึกษานั้น มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ต่างก็มุ่งหวังที่คุณภาพของงานเช่นเดียวกัน ส่วนวิธีดำเนินงานให้ได้ผลนั้นการบริหารมักจะเกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน และการอำนวยความสะดวกโดยทั่ว ๆ ไป แต่การนิเทศการศึกษาจะมุ่งเน้นที่ คุณภาพการเรียนของนักเรียน รวมถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การปฏิบัติงานโดยตรง ฉะนั้นการบริหารและการนิเทศการศึกษาจึงควรที่จะดำเนินไปพร้อม ๆ กันจึงจะประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายได้มากกว่า และถ้าผู้บริหารเข้าใจการนิเทศดีแล้ว การนิเทศการศึกษาก็จะก้าวหน้า และส่งผลย้อนกลับให้การบริหารเป็นไปอย่างราบรื่น ประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลมากที่สุด เพราะงานบริหารและการนิเทศต่างสนับสนุนซึ่งกันและกัน การนิเทศภายในโรงเรียน เป็นกิจกรรมที่ต้องอาศัยความร่วมมือของบุคลากรในโรงเรียนทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในอันที่จะทำให้การนิเทศภายในโรงเรียนประสบผลสำเร็จ และเนื่องจากการนิเทศภายในมุ่งพัฒนาปรับปรุงด้านประสิทธิภาพการเรียนการสอน ในการจัดการนิเทศภายในโรงเรียนให้ได้ผลนั้นผู้บริหารโรงเรียน และผู้นิเทศควรมีความเข้าใจถึงธรรมชาติของผู้ปฏิบัติงาน เข้าใจถึงศักยภาพ สภาพพื้นฐานทางจิตใจตลอดจนความต้องการของบุคคลเหล่านั้น ถ้าหากผู้จัดการนิเทศมีความเข้าใจในสภาพพื้นฐานเกี่ยวกับลักษณะหรือ ธรรมชาติของผู้ปฏิบัติงาน ก็ย่อมจะสามารถดำเนินการจัดการนิเทศภายในได้ผลดี

สำนักวิทยบริการสถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม

พิษณุโลก

กิตติมา ปรีดีดีลล (2532 : 307) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในฐานะ
ผู้นำของหน่วยงาน ต้องแสดงบทบาท ดังนี้คือ

1. สนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการนิเทศภายในอย่างจริงจัง และจริงจัง
2. ทำหน้าที่เป็นวิทยากรที่ดีที่สุดของครูในทุกโอกาส ให้คำแนะนำชี้แหล่ง
วิชา ~~งาน~~ ให้แก่ครู
3. บริการและอำนวยความสะดวกแก่ผู้ทำหน้าที่นิเทศและผู้รับการนิเทศ
ในทุก ๆ ด้าน
4. ประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้ร่วมงาน
5. สร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้ร่วมงาน
6. ประชุมวางแผนร่วมกับเพื่อนครู เพื่อวิเคราะห์ปัญหาที่ครูกำลังเผชิญอยู่
7. ร่วมกับเพื่อนครูวางแผนจัดทำโครงการเพื่อแก้ปัญหา เพื่อพัฒนา และ
ปรับปรุงการเรียนการสอน ประเมินผลนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ

จากทัศนะดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่า ตัวจักรสำคัญที่จะทำให้การดำเนินงานนิเทศภายใน
โรงเรียนประสบความสำเร็จ คือผู้บริหารโรงเรียน ทั้งนี้เพราะในทางการปฏิบัติผู้บริหารโรงเรียน
จะต้องเป็นผู้คิด วางแผน สนับสนุน และดำเนินการบริหาร ให้การนิเทศภายในโรงเรียน เป็นไป
อย่างราบรื่นต่อเนื่องสม่ำเสมอตามแผนการนิเทศที่ได้วางไว้ เพื่อให้ครูได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็ม
ความสามารถ มีขวัญและกำลังใจดี อันจะส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการศึกษาต่อไปอีกด้วย
นอกจากบทบาทของผู้บริหารในการนิเทศภายในยังมีบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศภายในคือ
ผู้ให้การนิเทศ และผู้รับการนิเทศซึ่งแต่ละคนควรมีบทบาทดังนี้

บทบาทของผู้นิเทศ ผู้นิเทศหรือผู้ให้การนิเทศหมายถึง ครูวิชาการโรงเรียนหรือครู
คนใดคนหนึ่งโรงเรียนที่มีความสามารถ ซึ่งคณะครูเต็มใจและคัดเลือกให้เป็นผู้นิเทศ
มีบทบาทดังนี้

1. ประชุมวางแผนร่วมกับเพื่อนครูเพื่อวิเคราะห์ปัญหาที่ครูกำลังเผชิญอยู่
2. ร่วมกับเพื่อนครูวางแผนและจัดทำโครงการเพื่อแก้ปัญหา
3. ช่วยเหลือเพื่อนครูในการพัฒนาและปรับปรุงการเรียนการสอน
4. ช่วยเหลือเพื่อนครูในการประเมินผลนักเรียน
5. ช่วยให้เพื่อนครูประสบผลสำเร็จในการจัดการเรียนการสอน
6. ร่วมกับผู้บริหารและเพื่อนครูประเมินผลการปฏิบัติงาน
7. ร่วมกับเพื่อนครูหาข้อบกพร่องและแนวทางแก้ไขจากผลการปฏิบัติ

บทบาทของผู้รับการนิเทศ ผู้รับการนิเทศหมายถึงคณะครูในโรงเรียนที่ไม่ได้เป็น
ผู้นิเทศมีบทบาทดังนี้

1. ร่วมกับผู้นิเทศวิเคราะห์ปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ และเรียงลำดับความสำคัญของ
ปัญหาจากมากไปหาน้อย

371.203

01140

136109

2. วางแผนร่วมกับผู้นิเทศในอันที่จะหาทางแก้ไขปัญหานั้นๆ ทำโครงการเพื่อแก้ไข
ปัญหา

3. ลงมือปฏิบัติ หรือดำเนินการตามโครงการ

4. ขอความสนับสนุน หรือคำปรึกษาหารือจากผู้นิเทศและผู้บริหารในกรณีที่มีปัญหา
ระหว่างการดำเนินการ

5. ร่วมกับผู้นิเทศประเมินผลการปฏิบัติงาน

6. ร่วมกับผู้นิเทศหาข้อบกพร่องและแนวทางแก้ไข

บุคลากรในโรงเรียนที่ควรมีบทบาทในการนิเทศภายในโรงเรียนได้แก่

1. ผู้บริหารโรงเรียน

2. ผู้ช่วยผู้บริหาร

3. ครูหัวหน้าหมวดวิชา

4. ครูที่ผู้บริหารแต่งตั้ง

ในการนิเทศภายในโรงเรียนมีบุคคลที่เกี่ยวข้อง นอกจากผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งเป็น
ผู้ให้การสนับสนุนและทำหน้าที่ในการนิเทศโดยตรงแล้วยังประกอบไปด้วย ครูผู้ให้การนิเทศ
ครูผู้รับการนิเทศและนักเรียน

กรมวิชาการ (2539 :10) ได้สรุปลักษณะของบุคลากรเหล่านี้ดังนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียนควรมีลักษณะดังนี้

1.1. ผู้บริหารต้องพัฒนาตนเองตลอดเวลา เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง
ของสังคม และเทคโนโลยีทางการศึกษา

1.2. ผู้บริหารต้องศึกษาและฝึกฝนตนเองให้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล สามารถ
มองเห็นและคาดการณ์ล่วงหน้าได้อย่างมีเหตุผลและเป็นไปได้ เช่นการใช้อินเทอร์เน็ต เพื่อ
พัฒนาการเรียนการสอน

1.3. ผู้บริหารต้องแสวงหาความรู้และไวต่อเหตุการณ์ความเคลื่อนไหว การ
เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาเพื่อนำสิ่งเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นมาวิเคราะห์บุคลากรในโรงเรียนอย่าง
ทันทั่วทั้งที่เช่นการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรบางเรื่อง

1.4. ผู้บริหารต้องให้ขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้นิเทศ และผู้รับ
การนิเทศอย่างสม่ำเสมอ ถามปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน ให้ข้อเสนอแนะให้การบริการ
ยกย่อง ชมเชย ชื่นชม ในผลงาน

2. ผู้นิเทศซึ่งเป็นครูในโรงเรียนที่ได้รับแต่งตั้งจากผู้บริหารโรงเรียนควรมีลักษณะดังนี้

2.1. ต้องพัฒนาตนเองให้มีความรู้กว้างขวางด้วยการเข้าร่วมประชุมสัมมนา
ศึกษาหาความรู้ ศึกษาดูงาน เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยีในปัจจุบันและอนาคต

2.2. ศึกษาและเลือกใช้เทคนิค กลวิธีการนิเทศ เพื่อนำมากระต้นเดือนให้ครู -อาจารย์ดึงความสามารถที่มีอยู่ในตนเองออกมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น

2.3. ศึกษาและฝึกฝนตนเองให้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล จนสามารถให้ข้อเสนอแนะทั้งผู้บริหาร และผู้รับการนิเทศได้

2.4. สามารถจัดให้มีโครงการสานต่อแนวความคิด และนโยบายจากผู้บริหารได้เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติกิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียนอย่างมีคุณภาพ กิจกรรมการนิเทศที่ควรเลือกดำเนินการเป็นอันดับแรกเพื่อใช้เป็นแกนหรือเป็นหลักในการพัฒนางานอื่นด้วยคือกิจกรรมการนิเทศวิชาการภายในโรงเรียน

3. ผู้รับการนิเทศได้แก่ครูผู้ทำการสอนในโรงเรียนควรมีลักษณะดังนี้

3.1 ต้องสนใจแสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ เพื่อสามารถแนะนำให้นักเรียนแสวงหาความรู้จากแหล่งต่างๆได้

3.2 ต้องรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน ฝึกให้นักเรียนรู้จักคิด รู้จักศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง รู้จักวิเคราะห์และแสดงความคิดเห็นเฉพาะ เป็นการยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล

ดังได้กล่าวแล้วว่าผู้บริหารโรงเรียนจะต้องปฏิบัติงานการนิเทศภายในโรงเรียนเพื่อให้ครูสามารถปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพโดยทั่วไปและให้ครอบคลุมก็พอจะจัดได้ 5 ด้าน ซึ่งถือว่าเป็นภารกิจที่สำคัญที่ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องดำเนินการเพื่อเป็นการเร่งปรับปรุงคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้น โดยการช่วยเหลือ แนะนำ ปรับปรุง ส่งเสริม สนับสนุนให้ครูได้ใช้ความรู้ความสามารถให้เกิดผลต่อการเรียนการสอนอย่างแท้จริงซึ่งพอจะสรุปในแต่ละด้านได้ดังนี้

1. ด้านพัฒนาบุคลากรเป็นงานนิเทศเกี่ยวกับตัวครูหมายถึงกรรมวิธีในการเพิ่มพูนสมรรถภาพในการทำงานของบุคลากรทั้งในด้านความคิด การกระทำ ความรู้ ความสามารถ ความชำนาญและหน้าที่ทั่วไป รวมทั้งการส่งเสริมให้บุคลากรมีอุปนิสัยเจตคติ และขวัญกำลังใจที่ดีในการทำงาน อันจะส่งผลให้เกิดการทำงานมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น รวมถึงการส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรในโรงเรียน ได้พัฒนาตนเองโดยการเข้าร่วมอบรมสัมมนาทางวิชาการได้ให้ข้อคิดเห็นว่ามีวิธีการพัฒนาโดยการฝึกอบรมเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพสูงแต่ต้องดำเนินการให้ถูกต้องและครบถ้วนตามหลักวิชาจะเห็นได้ว่าการจัดวางตัวบุคลากรภายในโรงเรียนเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถจะเป็นปัจจัยสำคัญในการที่จะให้การปฏิบัติงานด้านต่างๆของโรงเรียนได้รับความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายผู้บริหาร จะต้องให้การช่วยเหลือ แนะนำ ส่งเสริม และสนับสนุนในอันที่จะให้ครูพัฒนาตนเองได้

2. ด้านการใช้หลักสูตร เป็นงานนิเทศเกี่ยวกับหลักสูตร เป็นการปรับปรุงหลักสูตรที่มีอยู่เดิมให้เหมาะสมกับสังคมและผู้เรียนมากขึ้น และการนำเอาหลักสูตรซึ่งได้กำหนดไว้

ไปจัดทำเป็นเอกสารประกอบหลักสูตรอันมีแผนการสอน คู่มือครู กำหนดการสอนเพื่อให้การใช้หลักสูตรเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และได้ผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ผู้บริหารโรงเรียนต้องแนะนำ ถึงการนำหลักสูตรไปใช้ให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และผลที่ได้คือ ตัวนักเรียนที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน ที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้จำเป็นต้องพัฒนาปรับปรุงให้เหมาะสมกับผู้เรียนและสภาพท้องถิ่นด้วย ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องเป็นผู้นำในการพัฒนาหลักสูตร ให้ครูมีความรู้ความเข้าใจหลักสูตร และส่งเสริมให้ครูศึกษาหลักสูตร ประมวลการสอนให้เข้าใจ และบันทึกการสอนร่วมกัน ส่งเสริมให้ครูศึกษาหลักสูตรปรับปรุงหลักสูตรตลอดจนส่งเสริมให้ครูใช้ทรัพยากร ในท้องถิ่นให้มากที่สุดสำหรับปรับปรุงหลักสูตรทั้งนี้เพื่อครูจะได้จัดการเรียนการสอนเป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตรอย่างแท้จริง ตลอดจนจัดหาหลักสูตรและเอกสารหลักสูตรไว้ให้เพียงพอพร้อมที่จะให้ครูนำไปใช้ได้สะดวกตลอดเวลา

3. ด้านการจัดการเรียนการสอนองค์ประกอบในการจัดการเรียนให้ประสบผลสำเร็จ บรรลุตามจุดประสงค์ที่วางไว้ครูผู้สอนจะต้องศึกษาผลวิจัย ของการสอนให้ดีกว่านั้นจึงจะทำให้การสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อประโยชน์ที่จะให้ครูสามารถดำเนินการสอนได้ดีคือ ครูจะต้องศึกษาองค์ประกอบของการเรียนการสอน มีดังนี้คือครูผู้สอน ผู้เรียน หลักสูตร วิธีสอน วัตถุประสงค์ของการสอน สื่อการสอน การประเมินผลจะเห็นได้ว่าองค์ประกอบ การสอนจะเป็นเครื่องซึ่งให้ครู ได้ศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้ มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งสามารถจัดรูปแบบการเรียนการสอนได้โดย ครูเป็นองค์ประกอบ ที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนเป็น องค์ประกอบที่สำคัญจะขาดไม่ได้ เพราะถ้าไม่มีผู้เรียนการสอนก็จะไม่เกิดขึ้นแน่นอน หลักสูตร หมายถึงประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้แก่เด็กเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายปลายทางที่ต้องการ ส่วนสำคัญของหลักสูตรได้แก่จุดประสงค์ของการเรียนการสอนเนื้อหาสาระกิจกรรมการเรียน การสอน สื่อการเรียนและการประเมินผลการเรียนด้วย

ในการจัดการเรียนการสอนนับว่าเป็นหัวใจของการบริหารโรงเรียน ผลการจัดการเรียนการสอนจะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นความสำเร็จในการดำเนินงานของโรงเรียน ที่สำคัญ การจัดการเรียนการสอนจะประสบผลสำเร็จขึ้นอยู่กับความพร้อมของครูและการนิเทศด้าน การเรียนการสอนของผู้บริหารก็มีส่วนช่วยให้ครูสามารถจัดการสอนดีขึ้น ผู้บริหารจึงต้องให้ ความสนใจและเอาใจใส่ต่อการจัดการเรียนการสอนของครู จะต้องเป็นทั้งผู้ช่วยเหลือและ ผู้ติดตามผล เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมีคุณภาพยิ่งขึ้นซึ่งได้แก่ส่งเสริมให้ครูสังเกต การสอนของกันและกัน และของโรงเรียนอื่น ร่วมปรึกษากับครูเกี่ยวกับการปรับปรุงการเรียน การสอน ส่งเสริมให้ครูได้ใช้กิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นเด็กเป็นสำคัญคือเด็กเป็นผู้กระทำ กิจกรรมครูเป็นผู้ดำเนินการให้กิจกรรมเป็นไปในแนวทางตามแผนการสอน

4. ด้านสื่อการเรียนการสอน เป็นงานนิเทศเกี่ยวกับอุปกรณ์การสอน สื่อการสอน เป็นอุปกรณ์สำคัญส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้การเรียนการสอนดำเนินไปด้วยดีและมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะสื่อการเรียนการสอนสามารถทำให้เกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้ที่มีความหมาย กล่าวคือสื่อการเรียนการสอนจะเป็นจุดรวมความสนใจ สามารถเพิ่มความเป็นรูปธรรม ทำให้เด็กเกิดความเข้าใจและสามารถจดจำเหตุการณ์นั้นๆได้ ครูสามารถหาสื่อการเรียนการสอน มาใช้ได้ในทุกขั้นตอนของการสอน ทั้งนี้ในการจะใช้สื่อให้ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย ที่วางไว้ขึ้นอยู่กับครูผู้สอนว่ามีความเข้าใจสื่อมากน้อยเพียงใด อุปกรณ์การสอนว่าเป็นเครื่องมือ สำคัญที่ช่วยทำให้การเรียนการสอนบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ของการเรียนรายวิชาและ กรมวิชาการได้แบ่งวัสดุออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ วัสดุประเภทอุปกรณ์การสอนสำหรับครู และวัสดุฝึกปฏิบัติสำหรับผู้เรียน เป็นสิ่งที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยการช่วยให้เกิด ความรู้ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติ และพัฒนาสมรรถภาพ และเป็นตัวกลางที่ช่วยนำ และ ถ่ายทอดความรู้จากครูผู้สอนไปยังผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถบรรลุถึงวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้

อย่างไรก็ตามในการจัดการเรียนการสอนให้สมบูรณ์จำเป็นต้องใช้สื่อการเรียน การสอนประกอบการสอนนั้นๆ เพื่อให้การเรียนการสอนนั้นสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นถ้าผู้สอนได้ใช้สื่อ ประกอบการสอนจะช่วยกระตุ้นหรือทำให้ผู้เรียนอยากเรียน ช่วยให้เข้าใจเนื้อหามากยิ่งขึ้น

ซึ่งเราควรคำนึงถึงการพิจารณาเลือกสื่อการเรียนการสอนดังนี้

1. ต้องเหมาะสมกับระดับชั้น วัย วุฒิภาวะ และความพร้อมของผู้เรียน
2. ต้องตรงกับจุดมุ่งหมายของบทเรียนและจุดมุ่งหมายของผู้สอน
3. ต้องถูกต้อง และตรงกับความเป็นจริง
4. อยู่ในสภาพดี และใช้การได้ดี
5. ต้องตรงกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน เพราะจะทำให้ ผู้เรียน อยากรู้ อยากเห็น ทำให้การเรียนของผู้เรียนเป็นไปได้อย่างง่ายและสะดวกยิ่งขึ้น
6. ควรเป็นสื่อที่พอจะหาได้ หาง่าย ปลอดภัยคุ้มค่า

สื่อการเรียนการสอนมีผลต่อการเรียนรู้ของเด็ก ซึ่งเป็นตัวกลางที่ครูจัดทำขึ้นมา เพื่อทำการถ่ายทอดจากบทเรียนสู่ตัวเด็ก และช่วยให้นักเรียนเกิดความสนใจบทเรียนและเกิด การเรียนรู้ได้เร็วขึ้น ซึ่งในการจัดการเรียนการสอนสื่อมีความจำเป็นอย่างยิ่งดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนควรเอาใจใส่ในการจัดหา บริการ ให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริมให้ครูใช้สื่อ การเรียนการสอนอย่างถูกต้อง สามารถผลิต และแนะนำให้ครูได้ทราบถึงอุปกรณ์ต่างๆ ที่มีอยู่ และพอจะจัดหาได้ และใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด พยายามจัดบริการเกี่ยวกับอุปกรณ์เท่าที่ สามารถทำได้ ให้ครูผลิตสื่ออุปกรณ์อย่างง่ายๆ เท่าที่จะทำได้ ส่งเสริมให้ครูใช้ทรัพยากร ในท้องถิ่นให้เกิด ประโยชน์ในการเรียนการสอน รวมทั้งการบำรุงรักษาสื่อการเรียนการสอน แนะนำครูให้สามารถใช้สื่อ เลือกใช้สื่อประเภทต่างๆได้เหมาะสมสอดคล้องกับเนื้อหาวิชาที่สอน

ท้องถิ่นให้เกิด ประโยชน์ในการเรียนการสอน รวมทั้งการบำรุงรักษาสื่อการเรียนการสอน
แนะนำครูให้สามารถใช้สื่อ เลือกลงสื่อประเภทต่างๆได้เหมาะสมสอดคล้องกับเนื้อหาวิชาที่สอน

5. ด้านการวัดผลประเมินผล การวัดผลประเมินผลทางการเรียนเป็นมาตรการหนึ่ง
ที่จะช่วยให้ได้ข้อมูลมาพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะตามเป้าหมายของหลักสูตรที่วางไว้
การวัดผลและประเมินผลเป็นกิจกรรมทางวิชาการที่สำคัญยิ่งประการหนึ่ง การเรียนการสอน
จะได้ผลเพียงใดบรรลุจุดมุ่งหมายหรือไม่ย่อมทราบได้จากการวัดผลโดยปกติการประเมินผล
ในโรงเรียนมีจุดมุ่งหมาย 2 ประการคือ การประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน และ
ประเมินผลเพื่อตัดสินการเรียน

คมกฤช จำปาสุต (2526 : 89) กล่าวว่า การสอนวิชาใด ๆ ก็ตาม เมื่อผู้สอนต้องการ
ทราบว่า นักเรียนของตนได้รับความรู้มากน้อยเพียงใด หรือมีความเจริญงอกงามเกี่ยวกับวิชา
นั้นเพียงใด จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการวัดผลประเมินผล อีกทั้งยังทำให้เราได้ทราบถึง
ตัวผู้สอนเองว่าที่ได้สอนไปนั้นได้ผลเพียงใด เพื่อที่จะปรับปรุงวิธีการสอนของตนให้ดีขึ้น

การวัดผลประเมินผลเป็นการตรวจสอบเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง นำมาใช้ใน
การปรับปรุงประสิทธิภาพของการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมายการเรียนรูที่ต้งไว้ ซึ่งถือว่าการ
การวัดผลประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของวงจรจัดการศึกษา เมื่อสอนแล้วต้องมีการจัดผลเพื่อจะได้
ทราบว่าบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่ และประเมินผลเพื่อตัดสินว่ามีคุณภาพเพียงใด ใน
การวัดผลประเมินผล ครูผู้สอนมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งและจะต้องเข้าใจวัตถุประสงค์และระเบียบ
ในการวัดผลและประเมินผล เพราะมีความสำคัญมากสำหรับตัวครูผู้สอนโดยตรงที่จะเป็น
กระจกเงาส่องให้รู้ว่าการดำเนินการสอนของตนนั้นมีส่วนใด ได้ผลและส่วนใดควรปรับปรุง
ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องดำเนินการวางแผนนโยบายไว้ให้ชัดเจน ให้การช่วยเหลือ แนะนำส่งเสริม
ให้ครูประเมินผลความก้าวหน้าของนักเรียนตามสภาพความเป็นจริง โดยเน้นความแตกต่าง
ระหว่างบุคคล ประเมินการทำงานของตัวครูเองพร้อมทั้งนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนา
งานต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.งานวิจัยต่างประเทศ

เวน (Wayne. 1980 : 1293 - A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การรับรู้บทบาทการ
นิเทศการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาบทบาทการ
นิเทศการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน ในเรื่องหน้าที่ความรับผิดชอบและขอบข่ายงานนิเทศและ
วิธีการนิเทศภายในโรงเรียนโดยใช้ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในรัฐเวอร์จิเนีย
จำนวน 278 คนเป็นกลุ่มตัวอย่างผลการวิจัยพบว่า ในด้านความรับผิดชอบและขอบข่ายของ
งานนิเทศที่มีอันดับความสำคัญสูง ได้แก่ งานเกี่ยวกับหลักสูตรและการสอน การแนะนำ
งานบริหารและงานวิชาการและงานนิเทศภายในโรงเรียนเกี่ยวกับเวลาที่ใช้ทำงาน งานที่

ผู้บริหารโรงเรียนใช้เวลาน้อยที่สุดคือ งานเกี่ยวกับวัสดุส่วนงานที่ผู้บริหารโรงเรียนใช้เวลาน้อยที่สุด คือ งานเกี่ยวกับวัสดุ ส่วนงานที่ผู้บริหารโรงเรียนใช้เวลามากที่สุด คือ งานนิเทศภายในโรงเรียน งานเกี่ยวกับหลักสูตร งานการสอน และงานแนะแนวและเทคนิคการนิเทศที่ได้ผล ได้แก่ วิธีเยี่ยมชั้นเรียน การประชุมร่วมกับครู ส่วนวิธีที่ได้ผลน้อยคือ วิธีใช้เอกสาร

โรเจอร์ (Roger. 1977 : 3227 - A) ได้สำรวจความต้องการของครูเกี่ยวกับความสามารถในการใช้ศูนย์สื่อการศึกษาของโรงเรียนพบว่า ในการใช้ศูนย์สื่อนั้นครูมีความมั่นใจในความสามารถของตนเองในการใช้สิ่งพิมพ์ครูส่วนมากเห็นความสำคัญของการฝึกอบรม ต้องการได้รับการฝึกอบรมเพิ่มเติมในการผลิตสื่อการสอนประเภทต่าง ๆ เช่น การสร้างชุดการสอนการใช้สื่อประสม การพัฒนาทักษะเกี่ยวกับการใช้ การผลิตสื่อทัศนูปกรณ์ในแบบต่างๆ มากขึ้นและสนใจในเรื่องการวางแผนหลักสูตรให้สอดคล้องสัมพันธ์กับแหล่งทรัพยากรการสอน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในห้องเรียน

ทิลahun (Tilahun. 1983 : 2168-A) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการนิเทศภายในโรงเรียนที่พึงประสงค์ในประเทศที่กำลังพัฒนา ศึกษาเฉพาะกรณีประเทศเอธิโอเปีย โดยศึกษาจากครู ศึกษานิเทศก์ และนักวิชาการ ผลการวิจัยพบว่า

1. ครู ศึกษานิเทศก์ และนักวิชาการ มีความเห็นสอดคล้องกันว่ากิจกรรมที่ใช้ในการนิเทศภายในเรียนลำดับจากมากไปหาน้อยได้แก่ การฝึกอบรม แนะนำ การฝึกอบรมปฏิบัติงาน การสาธิตการสอนโดยศึกษานิเทศก์ การประชุมกลุ่มย่อยของครู การเยี่ยมชั้นเรียน และการสังเกตการสอน

2. ครู ศึกษานิเทศก์ และนักวิชาการมีความเห็นสอดคล้องกันว่ากรณีเทศในลักษณะร่วมมือกันปฏิบัติงานจะก่อให้เกิดผลดีกว่ากรณีเทศในลักษณะการใช้อำนาจ

3. ครู ศึกษานิเทศก์ และนักวิชาการ มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การจัดกิจกรรมการนิเทศภายในมีการปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง

2. งานวิจัยในประเทศ

ธีรศักดิ์ ส่งทอง (2533 : 86-91) ได้ทำการวิจัยสำรวจและประเมินความต้องการการนิเทศการศึกษาของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราชผลการวิจัย พบว่า

1. ครูที่มีวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี กับครูปริญญาตรีขึ้นไปต้องการนิเทศการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. ครูเพศชายและเพศหญิงมีความต้องการการนิเทศการศึกษาไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ครูที่มีประสบการณ์ต่ำกว่า 10 ปี กับมีประสบการณ์ตั้งแต่ 10 ปี ขึ้นไป ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สมพงษ์ จินา (2534 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาปัญหา การปฏิบัติงานตามกระบวนการนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถม ศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับปัญหาการปฏิบัติงาน ตามกระบวนการนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียน เพื่อเปรียบเทียบ ระดับปัญหาการปฏิบัติงาน ตามกระบวนการนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียน ตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนกับครู อาจารย์ ที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดโรงเรียนที่ปฏิบัติงานแตกต่างกัน โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารโรงเรียน 260 nu และครู อาจารย์ 370 nu ผลการวิจัย wuii

1. ระดับปัญหาการปฏิบัติงานตามกระบวนการนิเทศภายในของผู้บริหาร โรงเรียนโดย ส่วนรวมและสายชั้น อยู่ในระดับปานกลาง

2. ระดับปัญหาการปฏิบัติงานตามกระบวนการนิเทศภายใน ของผู้บริหาร โรงเรียนตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน กับครู อาจารย์ไม่แตกต่างกัน

3 ระดับปัญหาการปฏิบัติงานตามกระบวนการนิเทศภายใน ของผู้บริหาร โรงเรียนตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน ที่มีประสบการณ์ในการเป็นผู้บริหารโรงเรียน ต่างกัน และปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดต่างกัน ไม่แตกต่างกัน

4. ระดับปัญหาการปฏิบัติงานตามกระบวนการนิเทศภายใน ของผู้บริหาร โรงเรียนตามทัศนะของครูอาจารย์ ที่มีประสบการณ์ในการเป็นครูอาจารย์ต่างกัน ไม่แตกต่างกัน แต่ครูอาจารย์ ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดต่างกัน มีทัศนะต่อปัญหาดังกล่าว แตกต่างกัน

มลิวิภา นุชทอง (2535 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องสภาพและปัญหาการ นิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา สภาพและปัญหาการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร และเพื่อ เปรียบเทียบสภาพและปัญหาการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร ตามทัศนะของครูจำแนกตามเพศ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์สอน โดยกลุ่มตัวอย่าง เป็น ครูโรงเรียนประถมศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร จำนวน 491 คน เป็นชาย 226 คน หญิง 265 nu ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพและปัญหาการนิเทศภายในโรงเรียน ในเรื่องขอบข่ายงานนิเทศ และ กระบวนการนิเทศ โดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง

2. เมื่อเปรียบเทียบปัญหาการนิเทศภายในโรงเรียน ในเรื่องขอบข่าย และ กระบวนการนิเทศตามทัศนะของครู เพศชาย และเพศหญิง พบว่า ในเรื่องกระบวนการนิเทศ ภายในแตกต่างกัน

3. เมื่อเปรียบเทียบปัญหาการนิเทศภายใน ตามทัศนะของครูที่มีวุฒิการศึกษา ปริญญาตรีขึ้นไป และต่ำกว่าปริญญาตรี ในเรื่องกระบวนการนิเทศภายใน แตกต่างกัน

4. เมื่อเปรียบเทียบปัญหาการนิเทศภายในตามทัศนะของครูที่มีประสบการณ์ การสอนต่ำกว่า 3 ปี และ 3 ปี ขึ้นไป โดยส่วนรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

สุพิน นาคศรี (2536 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องความต้องการ การนิเทศทางด้านวิชาการของครูในโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาในเขตการศึกษา 6 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความต้องการของครูโดยจำแนกตามขนาดโรงเรียน วุฒิของครู และประสบการณ์การทำงานของครูโดยกลุ่มตัวอย่างคือครูโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา จำนวน 675 คน ผลการวิจัยพบว่า

- ครูมีความต้องการการนิเทศทั้ง 4 ด้านคือด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรม การเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดผลประเมินผลอยู่ในระดับมากทุกด้าน
- 2. เมื่อเปรียบเทียบความต้องการครูที่มีประสบการณ์แตกต่างกันมีความ ต้องการการนิเทศแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

วัฒนา สุวิทยพันธ์ (2537 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องสภาพและปัญหา การนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา จังหวัดปราจีนบุรี โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและสาเหตุของปัญหาการดำเนินการนิเทศงานวิชาการภายใน โรงเรียนมัธยมศึกษาตามกระบวนการนิเทศ ของกรมสามัญศึกษา 8 ขั้นตอน คือ การแจ้ง นโยบายการนิเทศการตั้งคณะกรรมการดำเนินงานนิเทศ การกำหนดกรอบแผนงานการนิเทศ การสำรวจความต้องการจำเป็นของวางแผนการนิเทศ การปฏิบัติงานนิเทศ การประเมิน กระบวนการดำเนินงานและผลผลิตและการปรับปรุงแก้ไข และเปรียบเทียบความคิดเห็น ของผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศที่มีต่อสภาพการนิเทศงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา ประจำ อำเภอและประจำตำบล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 342 คน เป็นกลุ่มผู้นิเทศ 74 คน และกลุ่มผู้รับการนิเทศ 268คน ผลการวิจัย พบว่า

1. การดำเนินการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญ ศึกษาในจังหวัดปราจีนบุรี ทั้งโดยรวมและแต่ละขั้นตอน อยู่ในระดับปานกลาง
2. ความคิดเห็นของผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศที่มีต่อการดำเนินการนิเทศ งานวิชาการภายในโรงเรียน ไม่แตกต่างกัน
3. ความคิดเห็นของผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศของโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำ อำเภอและ โรงเรียนมัธยมศึกษาประจำตำบลที่มีต่อการดำเนินการนิเทศงานวิชาการภายใน โรงเรียนแตกต่างกัน

นิติตาสตรี เวชกามา (2538 : 100) ได้ศึกษาความต้องการการนิเทศ การศึกษาของครูผู้สอนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดยโสธรปีการศึกษา 2534 ผลการวิจัยสรุปว่า ครูผู้สอนมีความต้องการการนิเทศ ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการสอน การวัดผล ประเมินผล ด้านห้องสมุด มีความต้องการการนิเทศอยู่ในระดับมากทุกด้าน และมีความต้องการ อยู่ในระดับมาก

พนา สุวรรณพันธ์ (2538 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องความต้องการการนิเทศภายในของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพะเยา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการการนิเทศภายในของครู และเปรียบเทียบความต้องการการนิเทศจำแนกตามประสบการณ์ด้านการสอน และสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอที่สังกัดโดยกลุ่มตัวอย่างคือครูที่สอนในระดับมัธยมตอนต้นของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอพะเยาจำนวน 230 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. ครูมีความต้องการการนิเทศภายในทั้ง 5 ด้านคือ ด้านการจัดและพัฒนาบุคลากร การพัฒนาหลักสูตร การเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการประเมินผล อยู่ในระดับมากทุกด้าน
2. ครูที่มีประสบการณ์ 1 ปี ระหว่าง 1-3 ปี และมากกว่า 3 ปีขึ้นไปมีความต้องการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่.05
3. ครูที่สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอที่ต่างกัน มีความต้องการการนิเทศแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

นิศากร ทองคำ (2538 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาการนิเทศการศึกษาตามความต้องการของครูอาจารย์โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลำดับความต้องการการนิเทศของครูและเปรียบเทียบความต้องการการนิเทศของครูจำแนกตามประสบการณ์ที่ปฏิบัติการสอนและขนาดของโรงเรียนที่ต่างกัน โดยกลุ่มตัวอย่างคือครูที่สอนในระดับประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง จำนวน 343 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. ครูมีความต้องการการนิเทศโดยส่วนรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านหลักสูตรการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านประเมินผล
2. ครูที่มีประสบการณ์ต่ำกว่า 10 ปี และตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไปมีความต้องการการนิเทศโดยรวมไม่แตกต่างกัน
3. ครูที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนที่มีห้องเรียนต่ำกว่า 12 ห้องเรียน และโรงเรียนที่มีตั้งแต่ 12 ห้องเรียนขึ้นไปมีความต้องการการนิเทศโดยรวมไม่แตกต่างกัน

เสียงศักดิ์ เหลืองอ่อน (2538 : 170-179) ได้ทำการวิจัยเรื่องความต้องการและการได้รับการตอบสนองการนิเทศการสอนของครูศิลปศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาเขตการศึกษา 12 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการและการได้รับการตอบสนองการนิเทศในด้านหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน การวัดผล และประเมินผล และการเปรียบเทียบความต้องการของครูศิลปศึกษาจำแนกตามวุฒิ และประสบการณ์โดยกลุ่มตัวอย่างคือครูศิลปศึกษาจำนวน 191 คน ผลการวิจัยพบว่า ครูศิลปศึกษา

มีความต้องการการนิเทศทุกด้านอยู่ในระดับมาก และครูศิลปศึกษาที่มีวุฒิและประสบการณ์ต่างกันมีความต้องการการนิเทศไม่แตกต่างกัน

พรพรรณ อินทรประเสริฐ (2538 : 171) ได้ศึกษาความต้องการการนิเทศการสอนของครูผู้สอนวิชาอาชีพระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติบริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ผลการวิจัยสรุปว่าครูผู้สอนวิชาอาชีพ มีความต้องการการนิเทศในด้านหลักสูตร ด้านเนื้อหา ด้านเทคนิคและวิธีการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน อยู่ในระดับน้อย

จากการศึกษาเอกสารและผลงานวิจัยของหลายท่านที่เกี่ยวข้อง พบว่าการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษายังอยู่ในเกณฑ์ที่ไม่น่าพอใจ เนื่องจากครูสอนใหญ่มีปัญหาต่าง ๆ และมีความต้องการจะรับการนิเทศการศึกษา เพื่อการพัฒนางานที่ตนปฏิบัติอยู่ เช่นครูมีความต้องการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งผู้นิเทศจะต้องปฏิบัติการนิเทศให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของครู โดยทำการสำรวจความต้องการของครูก่อนการดำเนินการนิเทศ กระบวนการนิเทศเป็นส่วนหนึ่งที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา แต่กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนยังไม่ประสบผลสำเร็จเป็นที่พอใจของทุก ๆ ฝ่าย ดังนั้นการศึกษาดูความต้องการของครูในการนิเทศจึงต่าง ๆ ผู้วิจัยจึงได้อาศัยผลงานการศึกษาค้นคว้าที่กล่าวมาเป็นแนวทางในการกำหนดตัวแปร และตั้งสมมุติฐานในการศึกษาความต้องการการนิเทศภายในของครูผู้สอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดเทศบาลในเขตการศึกษา 7 เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการช่วยเหลือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนสังกัดเทศบาลที่เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น